

2 e Trefaldighet - Utvald eller förbunden? Det judiska förbundet och dess teologi

Av Sebastian Selvén

Det finns ett par begrepp som man i allmänhet förknippar med det judiska folket. Ett av dem är ”det utvalda folket.” Det intressanta med det här begreppet är att det är ett kristet begrepp. Söndagens text ur 5 Mos 7:6–9 berättar hur G-d har valt ut Israel ”att vara hans dyrbara egendom framför alla andra folk på jorden.” Så nog går det att hitta en ganska god grund att stå på om man vill tala om det judiska folket som ”det utvalda folket”: Bibeln! Det intressanta är dock att begreppet har varit mycket viktigare för kristna än det har varit för judar.

För judar själva har ”utvaldhet” sällan varit ett centralt begrepp. Det som istället har stått i centrum har varit *b'rit*, ”förbund.” Förbundstanken kan sägas vara själva kärnvirket i all judisk teologi: tanken att man står i ett äktenskapsförbund med G-d, där båda parterna har rättigheter och skyldigheter, med Toran som *ketuba* (äktenskapskontrakt). Det judiska förbundet är också ett av en serie förbund. Det första förbundet G-d slutar är trots allt med hela skapelsen genom Noak. För det judiska folkets del har G-d sedan slutit ett särskilt förbund. Det betyder dock inte att andra folk inte kan ha sina egna förbund med G-d. Att judisk lag i stort sett inte ställer några krav på icke-judar beror på att man intar en ”lev och låt leva”-attityd.

Den store judiske teologen Maimonides skrev att kristendomen och islam båda var instiftade av G-d för att sprida kunskap om G-d, Toran och Messias. Men vad icke-judar gör med sina relationer till G-d är inte upp till judar att tycka till om. Jonathan Sacks, Storbritanniens f.d. ortodoxa överrabbin, har uttryckt det som: ”[Judendomen] tror på en G-d men inte på en religion, en kultur, en sanning. *Abrahams G-d är hela mänsklighetens G-d men Abrahams tro är inte hela mänsklighetens tro.*”¹

Utvaldheten en kristen konstruktion

För kristna var det judiska förbundet med G-d något som behövde ses över i ljuset av den egna självbilden. Idén om många olika parallella förbund fungerade inte när idén att *extra ecclesiam nulla salus est*, ”utanför kyrkan finns ingen frälsning”, blev tongivande. Då behövde man antingen (helt stick i stäv med de nytestamentliga texterna) mena att G-d hade hävt sitt förbund med det judiska folket, eller att Israels historia helt enkelt alltid hade handlat om kristna, i någon sorts ”proto”-form, och att de som förblev judar helt enkelt hade missat den senaste operativsystemsupdateeringen.

Ett mer diplomatiskt (men också mer pompöst) sätt att formulera det på idag är att det judiska förbundet ”fullbordas” i det kristna. Att judar var ”det utvalda folket” kom alltså att bli viktigt för att få fram poängen att de *inte längre var utvalda*. Men det är inte den enda slutsats man kan dra. Redan under reformationen började reformerta, dvs. kalvinistiska kristna, teologer att formulera teologiska modeller som utgick från att G-d inte upphäver sina förbund utan kompletterar med nya.

Vi är förbundna också med varandra

För judisk teologi är det förstås inget problem att det finns kristna som har ett eget förbund med G-d: det är en uppgift kristna brottas med själva. Men utvaldhet, en så viktig *kristen teologi om judar*, kan också användas på goda sätt: den judiska teologen Michael Wyschogrod, känd för sitt engagemang med (särskilt reformerta) kristna, menade att G-d inte har någon ”universell” kärlek (det är enligt honom ett meningslöst koncept) utan just har valt ut det judiska folket i partikulär förälskelse. Det enligt honom borgar för att även andra grupper kan älskas,

¹ Sacks, Jonathan. 2002. *The Dignity of Difference: How to Avoid the Clash of Civilizations*. London & New York: Continuum. 53. Författarens kursivering. Se även 55.

på sina partikulära och unika sätt, av G-d. Att G-d sluter ett unikt, exklusivt förbund med det judiska folket betyder enligt honom att även kristna kan vara säkra på att de, liksom judar älskas av G-d *som judar*, älskas av G-d *som kristna*.²

Bibeltexterna erbjuder flera teologiska vägar där vi måste ta ansvar för vilka vi väljer att vandra på, och hur vi talar om vår relation till G-d på så att det inte går ut över någon annans. Vi är trots allt inte bara förbundna med G-d utan även med varandra.

² Wyschogrod, Michael. 1996 (1983). *The Body of Faith: God in the People Israel*. Plymouth: Aronson.